

УДК 657.372.5

Максим Корягін

Maksym Koryagin

**ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ІНФОРМАЦІЙНЕ ДЖЕРЕЛО
ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА****FINANCIAL STATEMENTS AS A SOURCE OF INFORMATION
FOR DETERMINING OF ENTERPRISE VALUE**

Досліджено фінансову звітність підприємства як основне інформаційне джерело для проведення ефективного оцінювання вартості підприємства. Висвітлено рівень інформаційної місткості фінансової звітності суб'єктів господарювання як основного інструменту комунікації та інформаційного забезпечення управління при здійсненні оцінювання ринкової вартості підприємства. Розкрито передумови здійснення ефективного оцінювання ринкової вартості підприємства. Визначено інформаційну місткість форм фінансової звітності та розглянуто ряд обставин, які ускладнюють використання фінансової звітності щодо здійснення оцінювання вартості підприємства.

Ключові слова: фінансова звітність, інформаційне джерело, вартість підприємства, оцінювання вартості підприємства.

Исследована финансовая отчетность предприятия как основной информационный источник для проведения эффективной оценки стоимости предприятия. Освещен уровень информационной емкости финансовой отчетности субъектов хозяйствования как основного инструмента коммуникации и информационного обеспечения управления при оценивании рыночной стоимости предприятия. Раскрыты предпосылки осуществления эффективного оценивания рыночной стоимости предприятия. Определена информационная емкость форм финансовой отчетности и рассмотрен ряд обстоятельств, которые затрудняют использование финансовой отчетности для целей осуществления оценки стоимости предприятия.

Ключевые слова: финансовая отчетность, информационный источник, стоимость предприятия, оценка стоимости предприятия.

Financial statements as the main source of information for effective evaluation of enterprise value are researched. The level of information capacity of entity financial statements as the main tool of communication and information support of management in assessing market value of an enterprise is considered. Pre-conditions of effective evaluation of an enterprise's market value are revealed. Information capacity of financial statements forms is determined and a number of circumstances which complicate the use of financial statements for evaluation of an enterprise's value are considered.

Keywords: financial statements, source of information, value of enterprise, evaluation of enterprise value.

Постановка проблеми. Фінансова звітність підприємства є основним інформаційним джерелом для проведення оцінювання вартості підприємства. Нині саме фінансова звітність виступає корисним інструментом організації руху бухгалтерської інформації між зацікавленими користувачами. Складання різних форм фінансової звітності суб'єктом господарювання надає змогу оперативно надати користувачам якісну інформацію, яка містить дані про фінансовий стан, результати діяльності та зміни в діяльності підприємства за звітний період. Дані, що містяться у фінансовій звітності, є відображенням рішень, прийнятих управлінською ланкою протягом звітного року. Звітність підприємства дозволяє встановити можливість отримання прибутку в майбутньому, стан платоспроможності та ліквідності суб'єкта господарювання. На підставі інформації, що міститься у фінансовій звітності, можна оцінити можливість дотримання принципу безперервності діяльності підприємства та зміни основних показників, що характеризують фінансовий стан протягом декількох періодів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливостям оцінювання інформаційної місткості та доцільності використання фінансової звітності в процесі оцінювання ринкової вартості підприємства присвятили свої дослідження українські й зарубіжні вчені та дослідники: І. І. Бродська, Р. Р. Газізов, А. Грегорі, Б. Коласс, М. Колісник, О. А. Лаговська, В. М. Олійничук, І. М. Парасій-Вергуненко, Н. Н. Петухова, Ю. С. Сидоренко, Я. В. Соколов, Н. В. Тепла, В. О. Щербаков та ін.

Метою статті є встановлення особливостей відображення інформації про ринкову вартість підприємства у фінансовій звітності та оцінювання її інформаційної місткості.

Виклад основного матеріалу. Визначення балансових і позабалансових показників вартості є невід'ємною складовою процесу підготовки інформації про ринкову вартість підприємства для зацікавлених категорій користувачів. Важливим інформаційним джерелом для прийняття інвестиційних рішень є фінансова звітність підприємства, яка виступає важливим інструментом організації руху бухгалтерської інформації між різними сторонами економічних відносин.

Показники вартості підприємства, відображені у фінансовій звітності, відбивають наслідки рішень, що приймалися власниками та керівництвом підприємства протягом звітного року. Система показників вартості дозволяє оцінити якість та ефективність управлінських рішень в частині регулювання впливу генерувальних та руйнувальних факторів вартості, дає можливість визначити потенційну здатність активів підприємства забезпечувати високий рівень приросту доданої вартості на вкладений інвестиційний капітал.

При оцінюванні вартості підприємства слід обов'язково врахувати, що різні групи внутрішніх та зовнішніх користувачів бухгалтерської інформації здійснюють оцінювання вартості майна суб'єкта господарювання в тому аспекті, який їх цікавить найбільше у визначений момент часу та з урахуванням мети проведення такого оцінювання. У зв'язку з цим при ідентифікації кола завдань оцінювання вартості підприємства здійснюється побудова відповідної інформаційної моделі.

Як зазначає проф. Я. В. Соколов: «уміння користувача бухгалтерської звітності визначити, на якій стадії розвитку знаходиться підприємство, – його основне завдання як відповідального фінансиста, як будь-якого іншого користувача. Завдання адміністрації і, перш за все, відповідального фінансиста – зробити все для того, щоб фірма якомога довше знаходилась на третій стадії (зрілість)» [3, с. 555].

У процесі формування вартості підприємства слід обов'язково враховувати, що різні групи внутрішніх та зовнішніх користувачів бухгалтерської інформації аналізують показники вартості, виходячи з тих цілей, яких вони прагнуть досягнути у визначений момент часу.

Тобто, фінансова звітність дає змогу не лише оцінити ефективність господарської діяльності підприємства, але й вивчити і проаналізувати механізми управління власним капіталом і прибутком, що завжди важливо для акціонерів підприємства, його потенційних інвесторів. Затверджені форми фінансової звітності, які подають суб'єкти господарювання на сьогодні, дають змогу отримати наступну інформацію для потреб оцінювання вартості підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

**Інформаційна місткість форм фінансової звітності
з метою проведення оцінювання вартості підприємства**

№ з/п	Назва форми звітності	Характеристика	Інформація з метою оцінювання вартості підприємства
1	Ф. № 1 «Баланс»	Відображає на певну дату активи, зобов'язання і власний капітал підприємства	Вартість майна підприємства на визначену дату, джерела фінансування діяльності
2	Ф. № 2 «Звіт про фінансові результати»	Звіт про доходи, витрати і фінансові результати діяльності	Дозволяє проаналізувати здатність підприємства генерувати прибуток і грошові потоки
3	Ф. № 3 «Звіт про рух грошових коштів»	Відображає надходження і видаток грошових коштів у результаті діяльності підприємства у звітному періоді	Оцінка можливості підприємства генерувати грошові кошти та задовольнити потреби щодо використання
4	Ф. № 4 «Звіт про власний капітал»	Відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду	Зміна вартості та джерел формування капіталу підприємства; правові обмеження щодо розподілу інвестованого капіталу серед акціонерів; обмеження щодо розподілу дивідендів серед теперішніх і майбутніх акціонерів

Продовження табл. 1

№ з/п	Назва форми звітності	Характеристика	Інформація з метою оцінювання вартості підприємства
5	Ф. № 5 «Примітки до річної фінансової звітності»	Забезпечує деталізацію і обґрунтованість статей фінансових звітів, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними положеннями (стандартами)	Джерело додаткової інформації для розкриття та уточнення суми, змісту та класифікації операції, до якої вони належать. Усі примітки мають доводити до відома користувачів фінансової звітності не лише суми, а й методи їх розрахунків та оцінювання
6	Ф. № 6 Додаток до приміток до річної фінансової звітності «Інформація за сегментами»	Звітність, що формується за окремими сегментами бізнесу	Інформація про частину діяльності підприємства в певних господарських умовах шляхом подання встановленого переліку показників бухгалтерської звітності; оцінка якості роботи кожного сегменту бізнесу

Раніше був прийнятним підхід, що вартість підприємства формують матеріальні активи (меблі, будинки, споруди, обладнання тощо). Сьогодні ж оцінка вартості підприємства охоплює як матеріальні, так і нематеріальні фактори, що в сукупності формують динамічну та ефективну модель бізнесу, які можна оцінити. Основними матеріальними факторами є необоротні та оборотні активи, натомість, нематеріальними факторами виступають організаційна культура, репутація підприємства, лояльність та кваліфікація працівників, інноваційність діяльності тощо.

У межах побудови та упорядкування системи бухгалтерського відображення фактів господарського життя власники підприємства володіють правом вибору альтернативних методів ведення обліку, що зумовлено наявністю протиріч та недоліків у діючих нормативних документах. Забезпечення ефективності інформаційного зв'язку між суб'єктом господарювання та користувачами звітності, разом з обліковими оцінками, забезпечує реалізацію якісних характеристик зрозумілості та зіставності, повноти фінансової звітності підприємства.

Першочерговим завданням підприємств у період кризових явищ є збереження активів, уникнення втрат майна та зростаюче залучення інвестиційного капіталу. Побудова положень про облікову політику на базі затверджених положень (стандартів) бухгалтерського обліку зумовлює відображення у фінансовій звітності показників про результати діяльності підприємства за балансовою вартістю. Разом з тим, інвесторів цікавить інформація про реальну вартість підприємства, що зумовлює необхідність впровадження нових методик нагромадження інформації, яка б задовольняла потреби менеджерів усіх рівнів управління підприємством і була обґрунтованою, корисною, конкретною для потреб оперативного пристосування до змін, що відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі, а також інвесторів у частині оцінювання вартості підприємства.

Особливістю фінансової звітності вітчизняних підприємств є те, що зазначена в ній вартість активів не відповідає ринковій. На практиці вітчизняні фахівці з оцінювання використовують невідкориговані значення бухгалтерських показників, що призводить до неадекватного оцінювання вартості підприємства. Складання фінансової звітності не вимагає відображення реальної ринкової вартості підприємства та його активів. У такому випадку керівники підприємства намагаються передбачити в обліковій політиці такі методи оцінювання та ведення бухгалтерського обліку, які забезпечують мінімізацію бази оподаткування, зростання його прибутковості. Разом з тим відбувається орієнтація системи управління на дані звітності минулих періодів, відсутнє відображення вартості грошей у часі, ризиків інвестора, що негативно впливає на інвестиційну привабливість суб'єкта господарювання.

Бухгалтерська інформація виступає одним із основних джерел, що використовують суб'єкти оцінної діяльності при оцінюванні бізнесу, а також інвестори при прийнятті рішень щодо інвестування коштів. Дані, відображені в табл. 1, свідчать про те, що встановлення вартості підприємства на основі використання затверджених форм фінансової звітності базується в основному на розрахунку залишкової вартості його майна. Разом з тим залишкова вартість майна може бути меншою ринковою, що зумовлює потребу розкриття її складових. Проте слід враховувати, що вартість підприємства включає активи, які не відповідають критеріям визнання у звітності (наприклад, персонал, вартість бренду, синергетичний ефект, який виникає в результаті здійснення), і саме такі активи також повинні бути враховані при оцінюванні вартості підприємства.

«... хотілося б відзначити, що робота оцінювача з фінансовою документацією – важливий етап, метою якого є:

- приведення ретроспективної фінансової документації до порівнянного вигляду, з урахуванням інфляційних змін цін при складанні прогнозів грошових потоків, ставок дисконту і т.д.;
- нормалізація звітності з метою визначення доходів і витрат, типових для бізнесу, що оцінюється;
- визначення поточного фінансового стану суб'єкта господарювання, що оцінюється;
- виявлення тенденцій у розвитку бізнесу на основі ретроспективної інформації, поточного стану та прогнозних планів на майбутнє» [8, с. 26].

Тобто, відображення в балансі складових майна та джерел його утворення за історичною (фактичною) собівартістю призводить до необхідності здійснення коригування окремих статей фінансової звітності.

Статичний підхід до відображення майна підприємства у звітності дає змогу оцінити результати використання ресурсів у частині матеріальної та нематеріальної вартості підприємства. При використанні дохідного підходу до оцінювання вартості підприємства доцільніше використовувати динамічний підхід до формування показників фінансової звітності. Цей підхід полягає в оцінюванні ймовірності отримання майбутніх доходів і характеризує потенційну вартість з урахуванням фактора часу, інфляції та ризику.

Оскільки згідно з чинними законодавчими документами активи підприємства можуть відобразитися за справедливою вартістю, саме «справедлива вартість виявилася досить зручним інструментом розширення складу балансових статей. Те, що не дозволяла історична оцінка – відображення неоплачених або неотриманих активів, – легко присвоюється їм справедливою вартістю. При цьому сама справедлива вартість не є однаковою величиною, це, швидше, характеристика найбільш правильного способу вимірювання» [1, с. 121]. Тобто, оцінювання активів підприємства за справедливою вартістю є одним із інструментів формування інформаційного базису для оцінювання вартості підприємства.

«Справедлива вартість поступово витісняє вартість історичну. Справедлива оцінка – це вартість предмета на момент складання балансу. Отже, відображення фінансового становища і фінансового результату, які ґрунтуються на справедливій вартості, перестає залежати виключно від діяльності підприємства, як, наприклад, при оцінюванні за собівартістю, і включає в себе зміни самого ринку. Тим самим втрачається історичність обліку» [1, с. 121].

При оцінюванні вартості підприємства слід враховувати ряд обставин, які ускладнюють використання фінансової звітності з метою оцінювання.

Використання фінансової звітності як інформаційного базису для оцінювання вартості підприємства обмежується фрагментарним відображенням активів у нематеріальній формі у складі балансових статей; невідповідністю ринкової вартості активів їх балансовій вартості; наявністю спотвореної та викривленої інформації в результаті навмисних або ненавмисних помилок бухгалтера.

«Перш ніж детально досліджувати модель, яка базується на даних бухгалтерської звітності, важливо зрозуміти обмеження поточної облікової практики, оскільки в усіх випадках оцінка, яка базується на прибутку або вартості активів, сама по собі залежить від того, наскільки бухгалтерські дані відповідають істинному стану речей» [2, с. 16].

Схожої думки дотримується Ю. С. Сидоренко, а саме: «при оцінюванні вартості необхідна найповніша інформація. Оцінка вартості спирається на більш об'єктивні дані, ніж простий коефіцієнтний аналіз бухгалтерської звітності. Показники бухгалтерської звітності через складність та багатоваріантність методології бухгалтерського обліку часто схильні до спотворень, що ускладнює порівняння даних і прийняття обґрунтованих економічних рішень. Незалежна аудиторська перевірка не вирішує всіх проблем, тому що фінансова звітність може бути достовірною, відповідати вимогам бухгалтерських стандартів, проте не відбивати істинної картини фінансового стану підприємства» [7, с. 31].

Перелічені вище недоліки використання фінансової звітності при здійсненні оцінювання вартості підприємства свідчать про її низьку інформаційну місткість та призводять до виникнення потреби коригування її показників.

Висновки. Оцінювання інформаційної місткості статей фінансової звітності є однією з передумов ефективного оцінювання ринкової вартості підприємства. Встановлено, що фінансова звітність як підсистема інформаційного забезпечення системи управління підприємством має ряд недоліків, які обмежують її інформаційну місткість. За результатами дослідження змісту та наповнення форм фі-

нансової звітності суб'єктів господарювання визнано, що необхідність отримання якісної інформації, яка дозволила б удосконалити процес встановлення ринкової вартості підприємства, зумовлює необхідність розширення розрізів та пошуку методів коригування інформації, яку необхідно представляти в статтях фінансової звітності.

Список використаної літератури

1. Газизов Р. Р. Вопросы определения справедливой стоимости в оценке биологических активов / Р. Р. Газизов // *Економічний вісник Донбасу*. – 2011. – № 2 (24). – С. 121–123.
2. Грегори А. Стратегическая оценка компаний: [практ. руководство] / А. Грегори; пер с англ. Л. И. Лопатников. – М.: КВИНТО-КОНСАЛТИНГ, 2003. – 224 с.
3. Коласс Б. Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции и методы: [учеб. пособие] / Б. Коласс; пер. с франц.; под ред. проф. Я. В. Соколова. – М.: ЮНИТИ, 1997. – 576 с.
4. Колисник М. Третье измерение травильного баланса / М. Колисник [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.investadviser.com.ua/rus/publications/3545.html>.
5. Парасій-Вергуненко І. М. Інформаційне забезпечення процедур оцінювання вартості підприємства / І. М. Парасій-Вергуненко, І. І. Бродська // *Економічні науки: зб. наук. праць Луцького нац. техн. ун-ту*. – 2008. – Вип. 5 (20), ч. 2. – С. 110–116. – (Серія: «Облік і фінанси»).
6. Петухова Н. Н. Инвестиционная привлекательность в системе стоимостной оценки организаций строительного комплекса: дис... канд. экон. наук: 08.00.05 / Н. Н. Петухова. – Ставрополь, 2004. – 170 с.
7. Сидоренко Ю. С. Специфика оценки стоимости российских компаний при слияниях и приобретениях: дис... канд. экон. наук: 08.00.10 / Ю. С. Сидоренко. – Москва, 2006. – 169 с.
8. Теплая Н. В. Оценка бизнеса: [учеб. пособие] / Н. В. Теплая; Сургут. гос. ун-т ХМАО–Югры. – Сургут: ИЦСурГУ, 2009. – 193 с.
9. Щербаков В. А. Оценка стоимости предприятия (бизнеса) / В. А. Щербаков, Н. А. Щербакова. – М.: Омега-Л, 2006. – 288 с.

References

1. Gazizov, R. R. (2011) The problems of the determination of fair value in the evaluation of biological assets. *Ekonomicznyy Visnyk Donbasu*, 2 (24), pp. 121–123.
2. Gregori, A. (2003). Strategic assessment of companies. Moscow: KVINTO-KONSALTING, 224 p.
3. Kolass, B. (1997). Financial management of a company. Problems, concepts and methods. Moscow: YUNITI, 576 p.
4. Kolisnyk, M. The Third Dimension of Etching Balance. [Internet]. Available from: <http://www.investadviser.com.ua/rus/publications/3545.html> [accessed 14 April 2010].
5. Parasiy-Vergunenko, I. M. and Brodska, I. I. (2008) Information provision of assessment procedures of enterprise value. *Ekonomiczni nauky*: collection of scientific papers of Lutsk National Technical University, 5 (20), pp. 110–116.
6. Petuhova, N. N. (2004). Investment attractiveness in the system of valuation of construction enterprises. Dissertation for the degree of Candidate of Economic Sciences. Stavropol, 170 p.
7. Sydorenko, Yu. S. (2006). The specifics of valuation of Russian companies at mergers and acquisitions. Dissertation for the degree of Candidate of Economic Sciences, Moscow, 169 p..
8. Teplaya, N. V. (2009). Business valuation. Surgut: ITsSurGU, 193 p.
9. Shcherbakov, V. A., Shcherbakova, N. A. (2006). The evaluation of an enterprise (business). Moscow: Omega-L, 288 p.

Відомості про автора

М. Корягін, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку, Львівська комерційна академія.